

Podsumowanie z wyłożenia do publicznego wglądu projektu „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2024-2028 z perspektywą do roku 2032”

Zgodnie z art. 17 ust. 4 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2022 poz. 2556 ze zm.) oraz art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. 2023 poz. 1094 ze zm.), Wójt Gminy Rząśnik poinformował o opracowaniu i wyłożeniu do wglądu publicznego projektu „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2024-2028 z perspektywą do roku 2032”.

Konsultacje w formie wyłożenia do wglądu publicznego trwały od 24.08.2023 r. do 13.09.2023 r.

Wszyscy zainteresowani mieli prawo składać wnioski, zastrzeżenia bądź uwagi do projektu Programu, które można zgłaszać na udostępnionym formularzu, który następnie należy przesłać na adres: Urząd Gminy Rząśnik, ul. Jesionowa 3, 07-205 Rząśnik lub złożyć osobiście w tut. Urzędzie, lub przesłać za pośrednictwem poczty elektronicznej na adres: sekretariat@zasnik.pl

W wyznaczonym terminie do projektu „Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Rząśnik na lata 2024-2028 z perspektywą do roku 2032” wpłynął jeden wniosek w uwagami. Poniżej przedstawiono odniesienie do zgłoszonych uwag.

Uwaga	Odniesienie do uwagi
Program jest oparty na ogólnikach, wszelkie informacje użyte w Programie opierają się od dane statystyczne pochodzące z GUS lub przekazane wykonawcy przez Urząd Gminy Rząśnik, bez należytego rozpoznania ich w terenie. Znaczną część treści zajmują opisy wydłużające treść, ale nie wnoszące niczego do rzeczywistego wykorzystania w działalności Gminy. Piszac tę uwagę i poniższe oprę się głównie o sprawy dotyczące przyrody (strony 48-55 – dotyczy to większości punktów poniżej, jeśli nie zapisałem inaczej), jako dziedziny najlepiej mi znanej, jednak podobne uwagi można zgłosić do innych części. Wracając do treści zbędnych, wydłużających treść, w części poświęconej ochronie przyrody są wymienione wszystkie formy ochrony przyrody obowiązujące w Polsce, wraz z ich opisem. W podobnych programach wystarczy odnieść się do Ustawy o ochronie przyrody z 16 kwietnia 2004 r (lub innych ustaw, dla innych dziedzin POŚ, zresztą akty prawne, stanowiące podstawę dokumentu wymienione są we wstępie do Programu). W obecnej postaci dokument sprawia wrażenie, że autorzy sztucznie chcieli wydłużyć treść dla lepszego efektu, ponieważ nie mieli nic do zaoferowania.	Użyte informacje w Programie nie opierają się wyłącznie o dane statystyczne pochodzące z GUS i przekazane przez Urząd Gminy Rząśnik. Dane pochodzą ze stron specjalistycznych, w tym stron podmiotów zajmujących się kwestiami środowiskowymi, danych pozyskanych od Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, który odpowiada m.in. za kontrolę korzystania ze środowiska, monitorowanie i ocenę jego stanu. Ponadto zgodnie z Wytycznymi Ministerstwa Środowiska (obecnie Ministerstwo Klimatu i Środowiska) do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska z 2015 roku, dane powinny być zestandaryzowane i dawać możliwość porównania ich z danymi dla innych jednostek samorządu terytorialnego. Ponadto, zgodnie z ww. Wytycznymi rekomendowane jest opieranie się na danych pochodzących z następujących źródeł, według wskazanej kolejności: Państwowy Monitoring Środowiska, Główny Urząd Statystyczny, Państwowa Inspekcja Sanitarna, stacje sanitarno-epidemiologiczne, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, regionalne dyrekcje ochrony środowiska, PGW Wody Polskie, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy, starostwa powiatowe, urzędy gminy. Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. W rozdziale dotyczącym zasobów przyrody wymieniono ogólnie, jakie formy przyrody obowiązują w Polsce, natomiast opisane zostały już tylko te, które występują na terenie gminy Rząśnik, a nie na terenie całej Polski
W części poświęconej ochronie przyrody autorzy wymieniają gatunki charakterystyczne dla terenu gminy. Wymieniając je często podają wyższe formy taksonomiczne, przez co nie do końca można ocenić jakość środowiska przyrodniczego gminy. Np. na stronie 49 widnieje informacja o traszkach, błotniakach czy zaskrońcach, bez podania konkretnego gatunku (na terenie gminy występują dwa gatunki traszek z czterech występujących w Polsce, jeden zaskrońca z dwóch i regularnie 3-4 gatunki błotniaków, czyli wszystkie regularnie notowane w kraju). Jednocześnie obok gatunków rzadkich i/lub ginących, tym samym bardzo cennych dla Polski i/lub Unii Europejskiej jak derkacz, bocian czarny, muchołówka mała czy świergotek polny, są gatunki bardzo liczne i pospolite jak kos, lis czy sarna. W tymże miejscu nie ma informacji o innych bardzo cennych gatunkach, np. kulikach wielkich, siewkach złotych czy kobczykach, z których gmina słynie w Polsce i dla których ściągają tu miłośnicy ptaków.	Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. Program Ochrony Środowiska nie jest dokumentem inwentaryzacyjnym w zakresie szczegółowego stanu fauny i flory na terenie gminy. Dokumentem tego typu jest Waloryzacja przyrodnicza danego obszaru, w których szczegółowo, na podstawie obserwacji, opisywane są występujące na danym terenie gatunki fauny i flory. Program Ochrony Środowiska to dokument strategiczny zawierający opis stanu środowiska na podstawie dostępnych informacji, określający cele i działania planowane do realizacji na najbliższe lata. Cenne gatunki zostały przedstawione przy opisach poszczególnych form ochrony przyrody, które występują na terenie gminy. Jednakże w celu odniesienia się do uwagi uzupełniono również informację w tym zakresie w rozdziale dotyczącym Zasobów przyrodniczych.

Uwaga	Odniesienie do uwagi
Ten sam problem widoczny jest przy opisie świata roślinnego, gdzie pojawia się ogólne stwierdzenie „storczyki”, bez wyjaśnienia czy chodzi o rodzaj, czy potoczne określenie rodziny (w obrębie rodzaju w Polsce mamy dziewięć gatunków i ok. 50. w obrębie rodziny). Podobnie rzecz się ma z widlakami, tu również nie wiadomo jaki stopień taksonomiczny autorzy mają na myśli (w szerokim ujęciu to kilkanaście gatunków, w zawężonym do rodzaju zaledwie jeden) Wśród cennych roślin pojawia się konwalia majowa, która była pod ochroną z powodu jej masowego niszczenia, nie zaś z powodu rzadkości występowania. Do tego gatunek ten od dziewięciu lat nie podlega ochronie!	W Programie Ochrony Środowiska nie znajduje się zapis, iż konwalia majowa jest gatunkiem podlegającym ochronie, natomiast jest zapis, że jest gatunkiem cennym
Błędy w odmianie nazw ptaków, np. „lerka” zamiast „lerki”, „jarzębatka” zamiast „jarzębatki” wskazują, że nie są to zwykłe literówki, lecz że Program pisała osoba bez znajomości przyrody.	Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. Wskazane nazwy „lerka” i „jarzębatka” pozostawiono, gdyż odnoszą się one do liczby pojedynczej wymienianych gatunków.
Program wymienia gatunki zwierząt, które były na tutejszych terenach w momencie powstawania obszarów Natura 2000, milczy na temat wilków, które zamieszkują obszar gminy od prawie dekady. Ich obecność może wiązać się z zagrożeniem dla zwierząt gospodarskich, przy niewłaściwym sposobie ich ochrony. To poważne zaniedbanie! Jedyne co przemawia w obronie twórców raportu, to fakt, że wskazali brak bieżącej inwentaryzacji przyrodniczej gminy. Z drugiej strony nie dołożyli żadnych starań, by dane te pozyskać z licznych programów powstałych w ramach nauki obywatelskiej (citizen science), np. z portali Ornitho.pl, iNaturaList, Atlasu Płazów i Gadów Polski, a nawet grup w serwisie Facebook; tu zaznaczę, że trzy pierwsze z wymienionych są wiarygodnym źródłem informacji naukowej, gdzie zgłoszone obserwacje podlegają weryfikacji, i służą poważnym opracowaniom.	Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. Dodano informację przy opisie obszaru Natura 2000 Puszcza Biała o występowaniu gatunku ssaka, jakim jest wilk na przedmiotowym terenie

Uwaga	Odniesienie do uwagi
Przy okazji braków w inwentaryzacji, a co za tym idzie w Programie, nie ma ani słowa o bezkręgowcach i grzybach, które w ogóle nie pojawiają się w opracowaniu! Program milczy także na temat ryb i bezczaszkowców (minogów), zarówno w Narwi, jak i innych wodach na terenie gminy, tymczasem struktura ekologiczna tych grup zwierząt jest zaburzona, a ich zbiorowiska są przełowione, co przy silnym zanieczyszczeniu wód tzw. biopierwiastkami prowadzi do nadmiernego rozwoju fitoplanktonu (tzw. glonów) i pogorszenia się jakości wody (prawidłowa struktura ekologiczna ryb, w znacznej mierze zabezpiecza wody przed nadmiernym rozwojem glonów – to podstawa nauczania ekologii (w znaczeniu naukowym) na studiach wyższych o kierunkach przyrodniczych!).	Program ochrony środowiska nie jest dokumentem, który ma na celu zinwentaryzować wszystkie gatunki roślin i zwierząt, w tym bezkręgowców, grzybów, jakie występują na terenie jednostki samorządu terytorialnego, dla której sporządzany jest program. W związku z powyższym uwagę pozostawiono bez rozpatrzenia.
W Programie jest mowa o tym, że Lasy Państwowe na terenie gminy należą do Nadleśnictwa Ostrów Mazowiecka, co rodzi podejrzenia, że znaczne części raportu mogły być wykonane metodą „kopiuj – wklej”.	Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. Poprawiono informację o nadleśnictwach
Tabela 21, mająca zawierać szczegółowe informacje na temat użytków ekologicznych na terenie gminy, w rzeczywistości zawiera jedynie pobieżne informacje. Poniżej tabeli znajdują się informacje o możliwych zakazach dotyczących działań na terenie użytków ekologicznych, przepisane z ustawy o ochronie przyrody, nie zaś o rzeczywiście obowiązujących na podstawie aktów prawnych, które je powoływały (lub innych, jeśli w zakazach były wprowadzone zmiany	Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. W zdaniu dot. użytków ekologicznych usunięto wyraz „szczegółowe”. Tabela 21 przedstawia informację o użytkach ekologicznych. Przywołanie zakazów z ustawy, jakie mogą wystąpić na terenie użytków ekologicznych, a nie odniesienie się do szczegółowych zakazów, które regulowane są kolejnymi aktami prawnymi, wynika z tego, iż Program Ochrony Środowiska nie ma na celu przytaczanie wszystkich przepisów, określonych w obowiązujących na dzień sporządzenia Programu regulacjach. Dokładne zakazy dla poszczególnych użytków nie zostały literalnie wskazane, gdyż Program jest dokumentem wieloletnim, a przepisy w tym czasie i zakresie mogą ulec zmianie, co spowoduje, że zapis będzie nieaktualny.
Zalesianie nieużytków w analizie SWOT przedstawione jest jako szansa, nie jest jasne dlaczego – zalesianie nieużytków często jest problemem w ochronie niektórych ptaków (jak dzierzby rudogłowej i czarnoczelnej, które niedawno w Polsce wyginęły m.in. z tego powodu) czy innych organizmów	Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. Doprecyzowano wskazaną szansę w analizie SWOT dla zasobów przyrodniczych z zakresu zalesiania nieużytków

Uwaga	Odniesienie do uwagi
podlegających ochronie. Bez szerszego wyjaśnienia zagadnienia punkt ten jest nie do przyjęcia.	
Zupełnie pominięto problemy związane z postępującą intensyfikacją rolnictwa, na terenie Pulw, która przyczynia się do zaniku cennych gatunków ptaków, a nawet niweczy kosztowne programy ochrony kulika wielkiego (w tym roku doszło do kradzieży traw, połączonej ze ścięciem jej przed czasem, na łąkach, na których miały być chronione kuliki). I przeciwnie, nie ma ani słowa o zagrożeniach dla ptaków, związanych z zanikiem wypasu bydła i koszenia łąk na terenach nadrzecznych! Krótkie sprawdzenie literatury naukowej dotyczącej regionu pozwoliłoby uniknąć tej wpadki. Tu zaznaczę, że artykuły poświęcone temu problemowi dostępne są w sieci, zupełnie za darmo, w sposób legalny.	Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. W analizie SWOT w zagrożeniach dla zasobów przyrodniczych dodano „intensyfikację rolnictwa” oraz „zanik wypasu bydła i koszenie łąk na terenach nadrzecznych.
Program milczy na temat przegęszczenia lisów, za sprawą szczepień tych zwierząt przeciw wściekliznie i nie proponuje żadnych działań zaradczych (np. zwiększonego odstrzału). Zwiększona populacja lisów wywiera dużą presję na gatunki chronione na Pulwach i innych obszarach Natura 2000, na terenie gminy.	Akcje szczepienia lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie przeprowadzane są na podstawie odrębnych przepisów przez wojewódzkiego lekarza weterynarii i dotyczą całego województwa. Ze względu na brak informacji o liczbie i skutkach zdarzeń powodowanych przez wolno żyjące lisy, a także możliwe zmiany w tym zakresie w trakcie realizacji Programu, nie uwzględniono interwencji w zakresie działań zaradczych w związku ze zwiększoną populacją lisów. Brak zadań w Programie w przedmiotowym zakresie nie oznacza, że działania nie będą realizowane w sytuacji, w której wystąpi zagrożenie na terenie gminy. Ze względu na zgłoszony problem, w tabeli 22 po stronie zagrożeń uwzględniono „zwiększenie populacji zwierząt wolno żyjących, które mogą zagrażać gatunkom chronionym, ludziom i zwierzętom gospodarskim”.
Program wymienia wśród zagrożeń presję cywilizacyjną, ale nie wymienia konkretnych problemów i mechanizmów przeciwdziałania. Przykładowo w bieżącym roku pojawiła się próba budowy dużej elektrowni solarnej na Pulwach, szczęśliwie zablokowana przez wójta gminy Rząśnik	Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. W szansach dodano informacje w zakresie mechanizmów przeciwdziałania zagrożenia dotyczącego presji cywilizacyjnej.

Uwaga	Odniesienie do uwagi
Program milczy w sprawie nadmiernego odwadniania Pulw, co prowadzi do zmniejszenia produktywności łąk oraz stanowi poważny problem w ochronie ptaków je zamieszkujących.	Program w swoim zakresie nie ma na celu analizy produktywności łąk na terenie gminy. Ze względu na zgłoszony problem, w tabeli 22 po stronie zagrożeń uwzględniono „zmniejszenie produktywności łąk”.
Program nie wspomina o niewłaściwie prowadzonych polowaniach na obszarze gminy, będących zagrożeniem dla fauny, mieszkańców i zwierząt gospodarskich.	Ze względu na zgłoszony problem, w tabeli 22 po stronie zagrożeń uwzględniono „niewłaściwie prowadzone polowania stanowiące zagrożenie dla fauny”.
Wśród zagrożeń przyrodniczych w ogóle nie pojawia się temat mostu na Narwi, który przyczyni się do wzrostu ruchu kołowego i związanej z tym presji na zwierzęta, szczególnie płazy i gady, które już teraz masowo giną na drogach (problemy te sukcesywnie są zgłaszane do Atlasu Płazów i Gadów Polski oraz w programie Ornitho.pl, skąd z łatwością można je było pozyskać). Wzrost ruchu kołowego to również poważny problem związany ze zmianami klimatycznymi (transport odpowiada przynajmniej za 10% emisji CO₂; problem ten nie zaistniał również w części POŚ poświęconej zmianom klimatu).	Ze względu na zgłoszony problem, w tabeli 22 po stronie zagrożeń uwzględniono „inwestycje drogowe powodujące wzrost natężenia ruchu kołowego, stanowiące zagrożenie dla zwierząt, szczególnie płazy i gady.
Analiza w ogóle nie wzięła pod uwagę inwazyjnych gatunków obcych (IGO), które wywierają silną presję na rodzimą faunę i florę, tymczasem na terenie gminy żyje szereg gatunków ekspansywnych gatunków obcych, np. robinia akacyjowa, kolczurka klapowana, nawłóć późna i kanadyjska, rdest ostrokończysty, rdestowiec sachaliński, jenot, wtyk amerykański, rak pręgowany, <i>Corbicula fluminea</i>, złotoborowik wysmukły czy okratek australijski.	Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. Uzupełniono analizę zasobów przyrodniczych o kwestie gatunków obcych oraz ujęto to w analizie SWOT jako zagrożenie.
Program milczy na temat bezpańskich lub wałęsających się bez opieki psów i kotów, będących poważnym problemem dla dzikich zwierząt, ludzi i zwierząt gospodarskich.	W tabeli 22 po stronie zagrożeń uwzględniono „zwiększenie populacji zwierząt wolno żyjących, które mogą zagrażać gatunkom chronionym, ludziom i zwierzętom gospodarskim”.

Uwaga	Odniesienie do uwagi
Program zakłada wzrost ilości zieleni, w postaci nasadzeń drzew (tabela 24), tymczasem w zakładanych efektach poprawy sytuacji mowa jest jedynie o wzroście ilości drzew, bez żadnych konkretnych wskaźników, do których gmina powinna dążyć. Tu należy zaznaczyć, że o ile poziom zalesienia gminy jest względnie przyzwoity, o tyle stan zadrzewień śródpolnych pozostawia wiele do życzenia, co gorsza z roku na rok ulega pogorszeniu, w skutek usuwania ich. Co więcej usuwanie drzew i krzewów śródpolnych przyspiesza erozję gruntów, temat kompletnie pominięty w POŚ, zaledwie w jednym miejscu wspomina się erozję w kontekście spójności z dokumentami strategicznymi i programami realizowanymi na terenie kraju (na s. 99).	Dotyczy rozdziału 4.1. Kierunki interwencji, cele oraz zadania wynikające z oceny stanu środowiska. Program Ochrony Środowiska jest programem wieloletnim. Ujęte działania przedstawione w dokumencie są sformułowane ogólnie, stąd wskaźniki zostały w większości wyznaczone jakościowo, a nie jako konkretne wskaźniki ilościowe. Projekty inwestycyjne będą realizowane w ramach dostępnych środków oraz planowane będą przy tworzeniu planu budżetu Gminy na konkretny rok oraz podczas sporządzania wieloletniej prognozy finansowej. Ogólne sformułowanie działań umożliwia jego realizację bez konieczności aktualizacji dokumentu.
Wspomniany brak konkretnych wskaźników, które należy osiągnąć, dotyczy większości założeń, które gmina zamierza osiągnąć (tabela 24). Takie podejście nie zapewnia właściwych celów, do których gmina powinna dążyć, a tym samym pozwala na „nic nie robienie”. Oczywiście nie zakładam, że takie jest podejście władz gminnych, ale w sytuacji, w której nie dojdzie do żadnej poprawy, z czystym sumieniem można będzie odhaczyć wykonanie Programu.	Z realizacji Programu ochrony środowiska co 2 lata będą sporządzane i przedstawiane Radzie Gminy raporty. Ponadto w raporcie o stanie gminy uwzględnione zostanie również odniesienie do stopnia realizacji Programu, co będzie służyło monitorowaniu wykonanych działań. Na etapie opracowywania Programu większość planowanych zadań nie została określona w wymiarze ilościowym.
Wśród szczególnie kłujących w oczy braków w dziedzinie zakładanych celów, jest zwiększenie ilości form ochrony przyrody. Tu należy zaznaczyć, że na terenie gminy jest wiele obiektów, przede wszystkim drzew, które można objąć ochroną w postaci pomników przyrody, a także miejsca godne ochrony w postaci użytków ekologicznych, stanowisk dokumentacyjnych i zespołów-przyrodniczo krajobrazowych, a więc form powoływanych przez gminy! Ów brak również wskazuje na to, że autorzy Programu nie pofatygowali się, by naocznie rozeznac się w sytuacji.	Gmina nie planuje zadań dot. tworzenia nowych form ochrony przyrody, w tym nowych pomników przyrody.
Raport milczy na temat postępującej zabudowy narwiańskich brzegów, w tym ogrodzeń sięgających po sam brzeg rzeki, co wiąże się z niszczeniem korytarza ekologicznego, o którym mowa w Programie	Ze względu na zgłoszony problem, w tabeli 22 po stronie zagrożeń uwzględniono „postępująca zabudowa przy brzegach rzeki”.

Uwaga	Odniesienie do uwagi
Turystyka ujęta jest tylko jako zagrożenie, nie ma ani słowa o tym, jak sprowadzić ją na zrównoważone tory i jakie korzyści z rosnącego zainteresowania tzw. ekoturystyką może odnieść gmina i jej mieszkańcy. W tym miejscu warto zwrócić uwagę, że potencjał turystyki ornitologicznej jest zupełnie niewykorzystany, pomimo licznie przybywających tu miłośników ptaków. Pisząc wprost, mieszkańcy nie odnoszą korzyści z licznie przybywających tu obserwatorów!	W najbliższych latach Gminie nie planuje działań w zakresie turystyki ornitologicznej.
Wśród zagadnień związanych z ochroną klimatu nie pojawia się transport publiczny, będący najlepszym rozwiązaniem problemów klimatycznych związanych z transportem (strony 13-25). W tym miejscu należy zaznaczyć, że o transporcie publicznym na terenie gminy, można mówić jedynie w przypadku dowozu dzieci do szkół podstawowych, dla osób dorosłych, młodzieży uczęszczającej do szkół średnich i dzieci nie objętych obowiązkiem szkolnym istnieje w najlepszym razie kiepsko zorganizowany transport zbiorowy (transport zbiorowy i publiczny, to dwa różne zjawiska, mylnie z sobą utożsamiane).	W tabeli w analizie SWOT w rozdziale 3.2.1. Ochrona klimatu i jakości powietrza po stronie szans dodano „rozwój transportu zbiorowego i publicznego”.
W tabeli 25, na stronie 73 jako źródło finansowania prac rekultywacyjnych, na terenach poeksploatacyjnych, pojawiają się środki publiczne, tymczasem powinny być to środki prywatne osób bądź firm, które eksploatowały kopaliny. Zawarta w tym miejscu logika wskazuje że osoby prywatne i firmy mają prawo eksploatować środowisko i ponosić z tego tytułu zyski, zaś koszty tej działalności ma ponosić ogół społeczeństwa. Takie podejście jest sprzeczne z logiką i podstawową zasadą ochrony środowiska znaną jako: zanieczyszczający płaci”.	Dotyczy rozdziału 4.1. Kierunki interwencji, cele oraz zadania wynikające z oceny stanu środowiska. W tabeli 25 na stronie 73 źródeł finansowania prac rekultywacyjnych, na terenach poeksploatacyjnych dodatkowo ujęto środki prywatne jako źródła finansowania, ale pozostawiono ujęte środki publiczne w podstawce środków unijnych i środków z Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, ze względu na możliwości pozyskiwania dofinansowania w tym zakresie.
W tej samej tabeli, na stronie 75, wśród celów związanych z edukacją („podnoszenie świadomości”) jest mowa o prawie, zasadach funkcjonowania obszarów chronionych, ale ani słowa o nauczaniu samej przyrody i ekologii.	Dotyczy rozdziału 4.1. Kierunki interwencji, cele oraz zadania wynikające z oceny stanu środowiska. Edukacja ekologiczna i przyrody realizowana jest w szkołach w ramach podstawy programem w różnych przedmiotach. W ramach Programu Ochrony Środowiska sformułowano wskazane zadanie

Uwaga	Odniesienie do uwagi
To poważne zaniedbanie, z mojej praktyki wynika, że niewielu ludzi interesuje się podstawami prawnymi i formami ochrony przyrody, dopóki nie pozna samej przyrody. Idąc dalej bez poznania przyrody, nie może być mowy o jej skutecznej ochronie, a przed jej dewastacją może chronić jedynie strach przed karą (która przy obecnym funkcjonowaniu państwa polskiego raczej nie nadejdzie).	dotyczące działań podnoszących świadomość w zakresie prawnych, ale również i przyrodniczych postaw funkcjonowania obszarów. W związku z tym zadanie to ma szeroki zakres realizacji i uwzględnia zarówno kwestie prawne, jak i przyrodnicze w zakresie cennych zasobów przyrodniczych.
POŚ nie wspomina o nielegalnym rozjeżdżaniu brzegów Narwi pojazdami terenowymi (SUV-y, quady itp.). Podobne problemy zdarzają się na Pulwach i w lasach na terenie gminy.	Dotyczy rozdziału 3.2.9. Zasoby przyrodnicze. W zagrożeniach ujęto informację dotyczącą dewastacji i degradacji istniejących form ochrony przyrody i krajobrazu, na które ma wpływ m.in. wspomniane w uwagach rozjeżdżanie pojazdami terenowymi brzegów rzeki.
Wśród tematów związanych z gospodarką odpadami (s. 44-48) nie pojawiają się zagadnienia związane z zaśmiecaniem brzegów rzek i starorzeczy przez wędkarzy oraz inne osoby korzystające w sposób rekreacyjny z brzegów, a jest to poważny problem, o czym można przekonać się podczas choćby krótkiego spaceru wzdłuż dowolnego brzegu.	Dotyczy rozdziału 3.2.8 Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów. W zagrożeniach w analizie SWOT w rozdziale poświęconym gospodarowaniu odpadami i zapobieganiu powstawania opadów ujęto informacje o dzikich wysypiskach śmieci.